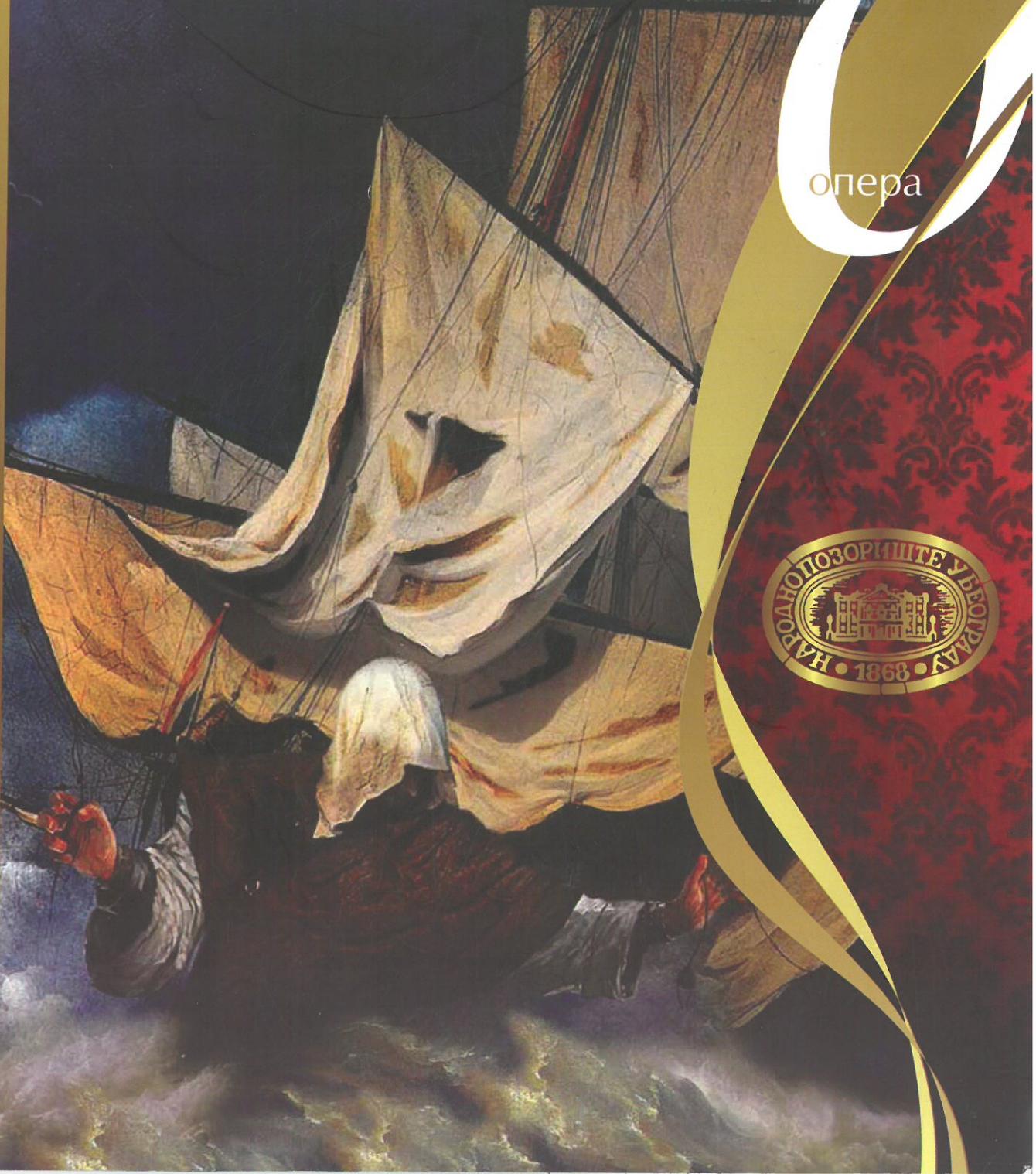

СЕЗОНА
2013
2014

РИХАРД ВАГНЕР
ЛЕТЕЋИ ХОЛАНДАНИН

ДИРИГЕНТИ: ДЕЈАН САВИЋ, АНА ЗОРАНА БРАЈОВИЋ
РЕДИТЕЉ/РЕДИТЕЉАДИНОВИЋ

опера

НАРОДНО ПОЗОРИШЋЕ У БЕОГРАДУ | ОПЕРА | СЕЗОНА 2013/2014.

Рихард Вагнер

ЛЕТЕЋИ ДЛАНЂАНИН

Диригенти ЂЕЈАН САВИЋ, АНА ЗОРАНА БРАЈОВИЋ
Редитељ ЂЕЈАН МИЛАДИНОВИЋ

Премијера 23. децембра 2013.

Рихард Вагнер

ЛЕТЕБИ ХОЛАНДАНИН

опера у три чина
Либрето Рихарда Вагнера

Диригенти ЂЕЈАН САВИЋ, АНА ЗОРАНА БРАЈОВИЋ
Редитељ ЂЕЈАН МИЛАДИНОВИЋ

Асистент директора за припрему певача РАДЕ ПЕЈЧИЋ
Асистент редитеља АНА ГРИГОРОВИЋ
Сценограф ЂЕЈАН МИЛАДИНОВИЋ
Костимограф КАТАРИНА ГРЧИЋ НИКОЛИЋ
Лектор КАРОЛИНА БЕТЕР
Избор видео материјала ЂЕЈАН МИЛАДИНОВИЋ
Превод текста и припрема титлова ГАВРИЛО РАБРЕНОВИЋ

Концептмајстор Јдит Македонска / Весна Јансенс
Шеф хора Борђе Станковић
Корепетитори: Срђан Јараковић, Глеб Горбунов, Стефан Јекић,
Нада Матијевић, Невена Живковић
Корепетитор хора Татјана Шчербак Пређа
Инспицијенткиње Бранислава Пљаскић и Ана Милићевић
Суфлерка Симвија Пец
Организаторке Маша Милановић Минић
и Сњежана Вујасиновић Борђевић
Статисти Народног позоришта под вођством Зорана Трифуновића

Декор и кости су израђени
у радионицама Народног позоришта

Холандјанин
МИОДРАГ Д. ЈОВАНОВИЋ / СТЕФАН ПАВЛОВИЋ

Сента
АНА РУПЧИЋ ПЕТРОВИЋ / СЛАБАНА ПАВЛОВИЋ* к. г. / ТАЊА АНДРИЈИЋ* к. г.

Далана
НЕНАД ЈАКОВЉЕВИЋ / ДРАГОЉУБ БАЈИЋ / МИХАИЛО ШЉИЋИЋ

Ерик
ЂЕЈАН МАКСИМОВИЋ / ЈАНКО СИНАДИНОВИЋ

Мери
ДУБРАВКА ФИЛИПОВИЋ / ТАМАРА НИКЕЗИЋ

Морнар
ДАРКО БОРЂЕВИЋ / ДАНИЛО СТОШИЋ / НЕНАД ЧИЧА

*Уметнице ангажоване да учествују у припремама представе
ОРКЕСТАР И ХОР ОПЕРЕ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Асистент сценографа Јасна Сарамандин
Асистент костимографа Ружица Ристић

Мајstor светла Миодраг Миливојевић
Мајstor маске Драгољуб Јеремић
Мајstor позорнице Зоран Мирић
Мајstor тона Тихомир Савић

Richard Wagner

THE FLYING DUTCHMAN

Opera in three acts

Libretto by Richard Wagner

Conductors DEJAN SAVIĆ, ANA ZORANA BRAJOVIĆ

Director DEJAN MILADINOVIC

Assistant Conductor for singers' rehearsals RADE PEJČIĆ

Assistant Director ANA GRIGOROVIĆ

Set Designer DEJAN MILADINOVIC

Costume Designer KATARINA GRČIĆ NIKOLIĆ

Language Instructor KAROLINA BETER

Selection of video captions DEJAN MILADINOVIC

Translation and caption preparations GAVRILO RABRENOVIĆ

Dutchman

MIODRAG D. JOVANOVIĆ / STEFAN PAVLOVIĆ

Senta

ANA RUPČIĆ PETROVIĆ / SLAĐANA PAVLOVIĆ* guest artist / TANJA ANDRIJIĆ* guest artist

Daland

NENAD JAKOVLJEVIĆ / DRAGOLJUB BAJIĆ / MIHAJLO ŠLJIVIĆ

Erik

DEJAN MAKSIMOVIĆ / JANKO SINADINOVIC

Mary

DUBRAVKA FILIPOVIC / TAMARA NIKEZIĆ

Sailor

DARKO ĐORĐEVIĆ / DANILO STOŠIĆ / NENAD ČIĆA

*Artists engaged in rehearsals of the production

ORCHESTRA AND CHOIR OF THE NATIONAL THEATRE'S OPERA COMPANY

Assistant Set Designer Jasna Saramandić

Assistant Costume Designer Ružica Ristić

Light Operator Miodrag Milivojević

Make-Up Dragoljub Jeremić

Set Crew Chief Zoran Mirić

Sound Operator Tihomir Savić

Concertmaster Edit Makedonska / Vesna Jansens

Chorus Master Đorđe Stanković

Music Associates: Srđan Jaraković, Gleb Gorbunov, Stefan Zekić,

Nada Matijević, Nevena Živković

Chorus Instructor Tatjana Ščerbak Pređa

Stage Managers Branislava Pjaskić and Ana Milićević

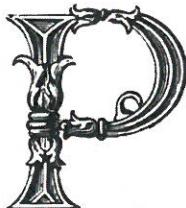
Prompter Slvija Pec

Organisers Maša Milanović Minić and Snježana Vujsinović Đorđević

Extras of the National Theatre, led by Zoran Trifunović

Sets and costumes were manufactured in the workshops
of the National theatre

РИХАРД ВАГНЕР

рођен је 22. маја 1813. у грађанској породици, као Вилхелм Рихард Вагнер. Хтео је да постане песник, али када је са 16 година видeo Бетовенову оперу *Фиделио*, пожељо је да буде композитор. Музичко знање стиче у Лайпцигу.

Још 1831. док је студирао музику, осмишлио је прву оперу, за коју је сам написао и либрето, што ће касније чинити цео живота. У двадесетој је већ водио позориште у Магдебургу, потом је живео и стварао у Риги и Паризу, где почине да се интересује за левичарске покрете. Сели се у Дрезден, где је 1849. учествовао у „Мајском устанку“, због чега је морао да напусти Немачку. Враћа се тек 1864. насељава у Барројту крај Минхена, где је могао да оствари своје визије: даљоко од културне сцене великих градова – у згради коју је сам пројектовао – публици ће омогућити да се у потпуности фокусира на проучавање односа музике и сценске радње. Изградњу ове јединствене опре, као и виле коју је назвао „Wahnfried“ (Мир од лудила), омогућио му је краљ Лудвиг који постаје и остаје његов доживотни мецена. За отварање своје опре (Bayreuth Festspielhaus), Вагнер је у августу 1876. организовао четвородневни фестивал на којем је премијерно приказана његова тетralогија *Прстен Нивелунга*. Фестивал се одржава и данас и на њему се изводе искључиво Вагнерова дела. Цео живота је бежао од поверије и преварених мужева. После смрти прве супруге, Мине, живи у ванбрачној вези са Козимом, ћерком Франца Листа (због чега Лист и Вагнер нису комуницирали годинама) а супругом диригента Ханса фон Билова, иначе Вагнеровог пријатеља и једног од његових најважнијих љубитеља. Рођење ванбрачне ћерке Изолде изазвало је таков скандал да

RICHARD WAGNER

Wilhelm Richard Wagner was born on 22nd May 1813 into a middle-class family. His early ambition was to become a poet; however, at the age of 16, he saw Beethoven's opera *Fidelio* and decided to dedicate himself to music. He studied music in Leipzig. In 1831, while still a student of music, he composed his first opera and wrote the libretto for it as well, which he would continue to do throughout his life. At the age of 20, he worked as a music director in a theatre in Magdeburg. Later on, he lived and worked in Riga and Paris, where he became involved in left-wing politics. He moved to Dresden, where he participated in the May Uprising in 1849, after which he was forced to flee Germany. He returned to Germany only in 1864, and settled in Bayreuth near Munich, where he was able to work on his ideas: far away from cultural scenes of big cities – in a theatre he designed – the audience was able to focus on studying interaction between the music and action on the stage. Construction of this unique opera house, and a mansion which he called *Wahnfried* (Freedom from Illusion), was funded by King Ludwig who became and remained Wagner's lifelong patron. In August 1976, on the occasion of grand opening of his uniquely designed opera house (Bayreuth Festspielhaus), Wagner organised a four-day festival, which featured the world premiere of his *The Ring of the Nibelung*. The festival in Bayreuth remains active to this day; the festival's programme contains exclusively Wagner's pieces.

His whole life, Wagner had a recurring problem of having to escape from creditors and his mistresses' husbands. After the death of his first wife Minna, he was in an out-of-marriage relationship with Cosima, daughter of Franz Liszt (the reason why Liszt and Wagner did not communicate in years) and wife of conductor Hans von Bülow, a friend of Wagner's and one of his most ardent fans. The birth of their illegitimate daughter Isolde caused such a scandal that Wagner and Cosima had to leave Munich. They got married in August 1870, after having two more illegitimate children – Eva and Siegfried.

Due to his bad health, Wagner went to Venice and died of a heart attack there on 13th February 1883. He was buried in Bayreuth.

Wagner's interests were diverse – he composed and conducted music, he wrote poetry, essays and musical reviews. He was one of the best-educated people in the XIX century Europe; he translated all 12 volumes of Homer's *Iliad*; he was fascinated with Shakespeare and the Middle Ages' literature; later on, he was fascinated with Germanic and Nordic myths and the works of Schopenhauer and Nietzsche. Nonetheless, he is best known as an opera art reformer. He advocated for "total artwork" (Gesamtkunstwerk) and he called opera "the music drama" and considered it the synthesis of all arts: music, drama (literature) and visual art.

Wagner's best-known operas are: *The Mastersingers*, *Lohengrin*, *The Flying Dutchman*, *Tannhäuser*, *Tristan and Isolde*, *The Ring of the Nibelung* (*The Rhinegold*, *The Valkyrie*, *Siegfried*, *The Twilight of the Gods*), *Parsifal*.

According to: www.bastabalkana.com www.zanimljivamuzika.com <http://artie.rs/magazin>

су морали да напусте Минхен. Венчали су се тек августа 1870, пошто су добили још двоје ванбрачнег дече – Еву и Зигфрида.

Због лошег здравственог стања, одлази у Венецију где и умире 13. фебруара 1883. године, од срчаног удара. Сахрањен је у Бадројту.

Вагнер је био свестрана личност – бавио се компоновањем, дириговањем, писањем поезије и есеја, музичком критиком. Био је један од најобразованијих и најчитанијих људи у Европи 19. века, превео је свих 12 књига Хомерове *Илијаде*, био фасциниран делмом Шекспира и средњовековном књижевношћу, а касније су га занимали германско-нордијски митови и дела Шопенхајера и Ницеха. Ипак, најпознатији је као реформатор опере.

Залагао се за „свеукупну уметност“ (Gesamtkunstwerk), а оперу назива „музичком драмом“ и сматра је синтезом свих уметности: музике, драме (књижевности) и ликовне уметности.

Најпознатије опере: *Мајстори певачи, Лоенгрин, Холандјанин луталица, Танхојзер, Тристан и Изолда, Прстен Нibelунга* (тетралогија: Рајско злато, Валкира, Зигфрид, Сумрак богова), *Парсифал*.

Према: www.bastabalkana.com
www.zanimljivamuzika.com
<http://artie.rs/magazin>

ДЕЈАН САВИЋ

Савић је истакнути српски уметник, рођен 1957, дипломирао је дириговање на Факултету музичке уметности у Београду, а магистрирао на Академији уметности у Новом Саду. Од 1993. је главни диригент а у два наврата и директор Опере и Балета Народног позоришта у Београду. Био је управник Националног театра од 2005. до 2007. а од 2012. је поново на челу ове куће. Поред континуираног ангажмана у матичној кући, био је уметнички директор Нишког симфонијског оркестра, као и музички руководилац Камерног оркестра Pro Classica, Камерног ансамбла Pro Musica, Мешовитог хора „Браћа Барух“.

Од реномираних светских оркестара којима је дириговао издавојамо више најважнијих грчких симфонијских оркестара, укључујући оне у Атини и Солуну а био је и стални гост-диригент Симфонијског оркестра Грчког радија – ЕРТ, као и: Блумингдеја симфонијски оркестар (Њујорк); Велики симфонијски оркестар Бугарског националног радија и Државну филхармонију из Русеа (Бугарска); Симфонијски и Камерни оркестар Румунског националног радија у Букурешту; Рајнску филхармонију и оперски хор (Немачка); Државну оперско-балетску компанију из Краснојарска (Сибир); Португалски оркестар из Алгарве, тај бројне ансамбле из Италије – Полифони хор „Давид Брунори“ и Филхармонијски оркестар регије Марке, Италијански интернационални оркестар и хор Позоришта „Вентидио Басо“ из Асколи Пићена, Симфонијски оркестар „Боакино Росини“ из Пезара, Градски хор из Битонта, Филхармонију „Бузепе Верди“

DEJAN SAVIĆ

Dejan Savić (1957), an outstanding Serbian conductor, graduated conducting with distinction at the Academy of Music in Belgrade and received his Master's Degree at the Academy of Arts in Novi Sad. Since 1993, Mr. Savić has been the Principal Conductor and, in two mandates, the Manager of Opera and Ballet Companies in the National Theatre in Belgrade. In the period between 2005 and 2007, Mr. Savić held the office of the General Manager in the National Theatre and again, since 2012, he has resumed the same leading position in the National Theatre.

Besides his continuous engagement in the National Theatre, he has been an Artistic Director of Niš Symphony Orchestra, as well as a music manager of "Pro Classica" Chamber Orchestra, Chamber Ensemble "Pro Musica" and "The Baruh Brothers" Choir.

Mr. Savić has conducted numerous renowned international orchestras; several renowned Greek symphony orchestras, including those in Athens and Thessaloniki and he has been a guest conductor of the National Symphony Orchestra of Greek Radio (ERT). In the course of his career, he has conducted the following orchestras: Bloomingdale Symphony Orchestra (New York); Bulgarian Radio Symphony Orchestra and National Philharmonic from Ruse (Bulgaria); Symphony and Chamber Orchestra of Rumanian National Radio in Bucharest; Rhine Philharmonic and Opera Choir (Germany); National Opera and Ballet Company from Krasnoyarsk (Siberia); Portuguese Orchestra from Algarve; and many companies in Italy – Polyphonic Choir "David Brunori" and Philharmonic Orchestra of Marche Region; Italian International Orchestra and Choir of Venticidio Bassi Theatre in Ascoli Piceno; Gioachino Rossini Symphony Orchestra from Pesaro; City Choir from Bitonto; Giuseppe Verdi Philharmonic Orchestra in Salerno; Chamber Orchestra of Puglia, etc. One should not forget the Choir and Symphony Orchestra of the Serbian National Broadcasting Company (RTS) and Belgrade Philharmonic Orchestra. He performed in opera houses in Dublin (Ireland), Athens and Thessaloniki (Greece), Strasbourg (France), Sofia (Bulgaria), Oslo (Norway), Vienna (Austria), Bucharest (Rumania), Burgas (Bulgaria).

With the National Theatre and with companies he conducts, as well as individually, he has also performed in Israel, Holland, Switzerland, Spain, Cyprus, etc. His national and international successes have been recorded in numerous audio and video recordings. He has received numerous awards for his artistic achievements.

из Салерна, Камерни оркестар Пуље у региону Фође... Не треба заборавити ни Хор и Симфонијски оркестар РТС-а и Београдску филхармонију.

Наступао и у оперским кубама Даблина (Ирска), Атине и Солуна (Грчка), Стразбура (Француска), Софије (Бугарска), Осла (Норвешка), Бече (Аустрија), Букурешта (Румунија), Бургаса (Бугарска).

Са Народним позориштем, ансамблима којима руководи и самостално, поред поменутих земаља гостовао је и у Израелу, Холандији, Швајцарској, Шпанији, на Кипру...

Његову домаћу и интернационалну каријеру чине и многи аудио и видео записи. За своја уметничка достигнућа примио је бројне награде и признања.

АНА ЗОРАНА БРАЈОВИЋ

ођена је 1975. године у Београду. Дипломирала је клавир на Факултету музичке уметности у Београду, у класи проф. Мирјане Шуице Бабић и магистрирао директорство у класи мајстора Јована Шајновића.

Добила је Октобарску награду за дистингуирану музичку уметност 1995. као најмлађи кандидат. На такмичењу „Борис Христов“ у Софији 2000. осваја Прву награду за извођење и корепетицију. За школску 2003/04. добија Фулбрајтову стипендију у оквиру које се усавршавала на Пибоди (Peabody) конзерваторијуму у Балтимору, у класи проф. Густава Мејера.

Од 1. октобра 1994. је асистент диригента, а од 2000/01. стални диригент Опere и Балета Народног позоришта. Као најмлађи диригент који је стао за пулт Опере, 1995. је дириговала Моцартову Чаробну фрулу. Дириговала је светску премијеру опере о Николи Тесли Љубичаста ватра Џона Гибсона, 2006. Од 2007. до 2012. диригише текући репертоар у матичној кући, између остalog и обнове опере Севиљски берберин (2010) и Бал под маскама (2011). Росинијевим Севиљским берберином је 24. новембра 2011. обележила 20 година уметничког рада.

Каријеру је започела 1991. као пијаниста, мноштвом концер-

ANA ZORANA BRAJOVIĆ

Ana Zorana Brajović was born in Belgrade in 1975. She graduated at the Piano Department at The Faculty Music Arts in Belgrade, in the class of Professor Mirjana Šuica Babić. Later on, she obtained her Master's Degree in conducting in the class of Professor Jovan Šajnović.

She won the October Prize for her accomplishments in music in 1995, as the youngest candidate. Ana Zorana won the first prize for performance and co-repetition in "Boris Hristov" Competition in Sofia in 2000. She received Fulbright scholarship for 2003/04 and studied at the Peabody Conservatory, Baltimore, USA, in the class of Professor Gustav Meier.

As of 1st October 1994, she worked as an assistant conductor, and as of 2000/01, she became permanently engaged as a conductor in the Opera and Ballet companies in the National Theatre in Belgrade. As the youngest conductor in the Opera Company, she conducted Mozart's Magic Flute in 1995. In 2006, Ana Zorana conducted at the world premiere of opera Violet Fire by Jon Gibson, an opera on Nikola Tesla. In period between 2007 and 2012, she conducted in the regular repertoire in the National Theatre; amongst other accomplishments, she revived operas The Barber of Seville (2010) and The Masked Ball (2011). With performance of Rossini's The Barber of Seville, she celebrated 20 years of her artistic work on 24th November 1994.

She started her career in 1991 as a pianist, by performing in numerous concerts in Serbia and abroad. In 1995, she held a Promenade Concert at Zaduzbina Ilike M. Kolarca accompanied by the Symphony Orchestra of the Serbian Broadcasting Corporation, when she performed both as a pianist and as a conductor. Since then, she has performed frequently with this orchestra and in 2003, with the Orchestra and the Choir of the Serbian Broadcasting Corporation, she recorded a CD – Deus Absconditus, suite by Aleksandar Kostić.

She participated at the concert "Millennium Stage" in Kennedy Center in Washington, DC. In cooperation with musicians of the Metropolitan, she participated in the Brooklyn Music Festival in New York in 2006. She performed in opera houses in Baltimore and Washington, DC. In cooperation with the Philharmonic Orchestra of Sarajevo, she conducted Giselle in the National Theatre in Sarajevo, in 2011.

та у Србији и иностранству. У Задужбини „Илије М. Коларца“ је 1995. одржала променадни концерт у пратњи Симфонијског оркестра РТС, као пијаниста и диригент. Од тада је редовни гост овог оркестра, са којим је 2003. (уз учешће Хора РТС) снимила CD са свитом Александра Костића *Deus Absconditus*.

Учествовала је на концерту *Millenium Stage* у Кенеди центру у Вашингтону. У сарадњи са музичарима Метрополитена, 2006. је учествовала на Бруклинском фестивалу музике у Њујорку. Радила је и у оперским кубама у Балтимору и Вашингтону. У сарадњи са Сарајевском филхармонијом, дириговала је Жизелу у Народном позоришту у Сарајеву 2011.

ДЕЈАН МИЛАДИНОВИЋ

оБјен је у Београду, у породици оперских уметника. Позоришну режију је дипломирао 1971. представом *Јелисаветини љубавни јали* (Атеље 212), титулу магистра театролошких наука стекао 1976. на ФДУ у Београду, одбравнивши тезу *Развој оперске режије у Београду и Новом Саду од 1919. до 1975. године.*

Био је први редитељ Опера и Драме и уметнички директор Опера Српског народног позоришта у Новом Саду, те уметнички саветник за велике сценске пројекте београдског Сава центра. У Оперу Народног позоришта у Београду долази 1978. као редитељ, а 1997. постаје уметнички директор. Од априла 2005. је поново уметнички директор Опера СНП, а од октобра 2006. уметнички директор Опера и театра „Мадленијанум“ у Земуну. У сезони 2012/13. је поново био на чelu Опера Народног позоришта.

Био је професор (по позиву) и уметнички директор оперског позоришта Медоуз школе уметности на америчком SMU универзитету у Даласу, ванредни професор глуме и оперског студија на ФМУ у Београду, те ванредни професор глуме и режије на Торнтон школи музике на USC у Лос Анђелесу.

Поставио је око 160 представа у професионалним позориштима бивше СФРЈ као и у иностранству (САД и Канада). Сарађује са многим истакнутим композиторима, врхунским диригентима и светским оперским звездама.

Режирао је највећи број праизвођења музичко-сценских дела домаћих композитора. Поред режије, бави се и писањем либрета (*Мој врлиће академика Куљерића, Прометеј академика Бручија, Мандрагола академика Јевтића – стихови В. Миладиновић, Весели попови*

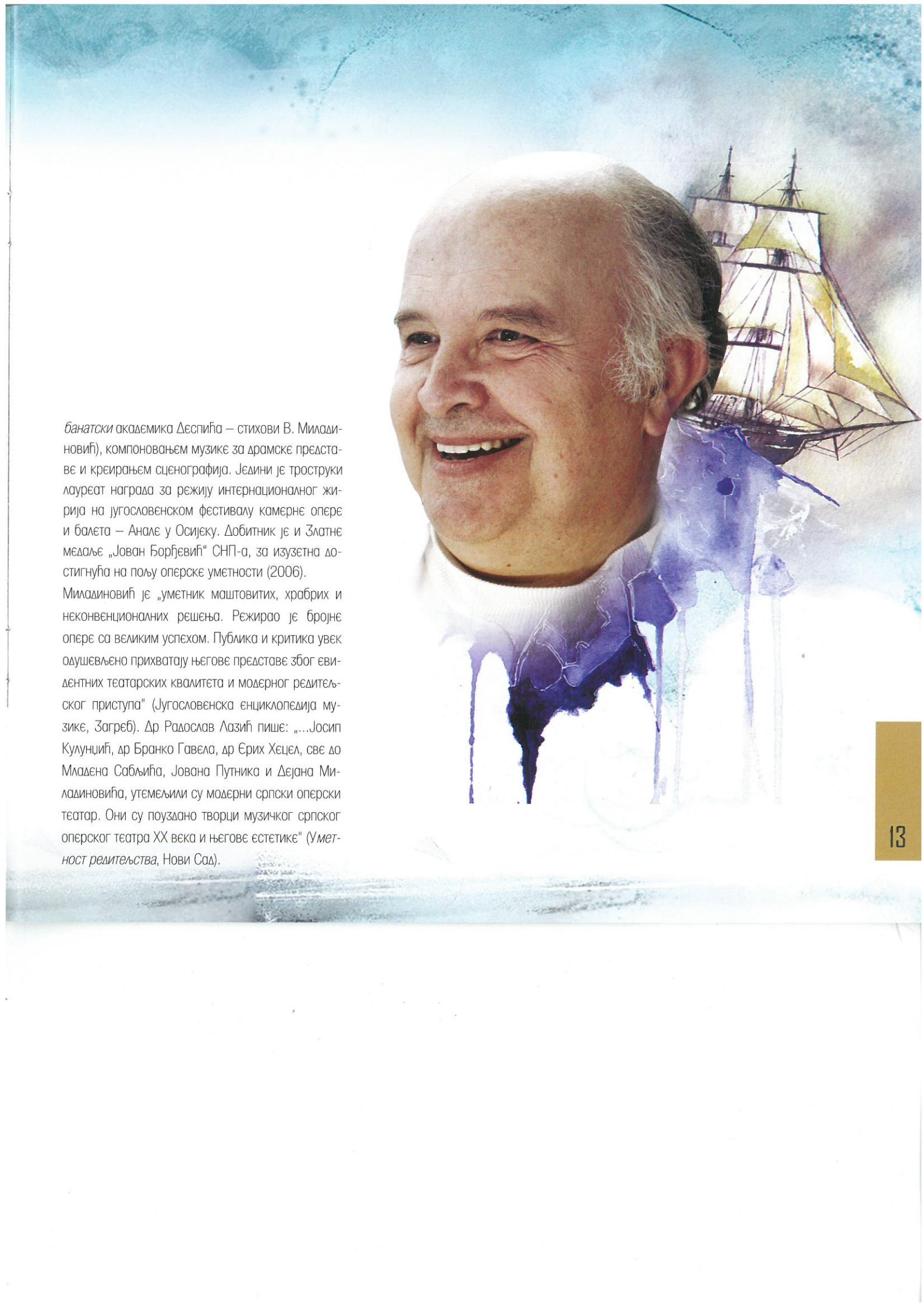
DEJAN MILADINOVIĆ

Dejan Miladinović was born in Belgrade, into a family of opera artists. In 1971, he graduated from the Department of Theatre Direction with the production of *Jelisaveta's Love Plight*, (Theatre Atelier 212) and in 1976, he received the Master's Degree in Theatrical Arts from the Academy for Theatre in Belgrade with the thesis *Development of Opera Direction in Belgrade and Novi Sad in period 1919-1975*. Miladinović has served as first Stage Director at Opera and Drama companies and Artistic Director of the Opera Company in the Serbian National Theatre in Novi Sad. He has also served as Director and Artistic Consultant for "Grand Opera Projects" with Convention Centre "Sava" in Belgrade. In 1978, he has assumed the position of a Stage Director in Opera of the National Theatre in Belgrade and in 1997, he has become Artistic Director in the same company. Since April 2005, he again has served as Artistic Director at Serbian National Theatre in Novi Sad and since October 2006, Artistic Director at Opera & Theatre Madlenianum in Zemun. Since season 2012/13, he has been appointed the head of the National Theatre's Opera in Belgrade.

He has worked as an Associate Professor and Artistic Director of Opera Theatre at Meadows School of Arts, Southern Methodist University, Dallas, Texas; Associate Professor of Opera Theatre at Music Conservatory, Belgrade; and Associate Professor at Thornton School of Music, University of Southern California, Los Angeles, California.

Miladinović has staged more than 160 productions with professional companies in former Yugoslavia and abroad (USA and Canada). He has cooperated with numerous renowned composers, conductors and international opera stars. He has directed most first productions of music and stage pieces of national composers. Besides direction, he has written librettos (*The Power of Virtue*, by Kuljerić, *Prometheus* by Bruci, *Mandragola* by Jevtić – verse by V. Miladinović, *Merry Priests of Banat* by Despić – verse by V. Miladinović), composed music and designed sets for drama productions. Miladinović is the only triple laureate for direction by the international jury at Yugoslav Chamber Opera and Ballet Festival – Osijek Annual. He was also awarded with "Jovan Đorđević" Golden Medal of Serbian National Theatre for outstanding accomplishments in operatic art (2006).

Miladinović "is an artist of imaginative, bold and unconventional conception. He has directed numerous operas with resounding success. Both audiences and critics unanimously and with delight favour his productions for their obvious theatrical quality and modern direction" (Yugoslav Music Encyclopaedia, Zagreb). Radoslav Lazić, PhD, wrote, "...Josip Kulundžić, PhD Branko Gavela, PhD Erih Hecel, as well as Mladen Sabljić, Jovan Putnik and Dejan Miladinović have given foundation to modern Serbian opera theatre. They are the creators of Serbian opera theatre of the twentieth century and its aesthetics" (The Art of Direction, Novi Sad).

банатски академика Ђеспића – стихови В. Миладиновић), компоновањем музике за драмске представе и креирањем сценографија. Једини је троstrukи лауреат награда за режију интернационалног жирија на југословенском фестивалу камерне опере и балета – Анале у Осијеку. Добитник је и Златне медаље „Јован Борђевић“ СНП-а, за изузетна достигнућа на пољу оперске уметности (2006).

Миладиновић је „уметник маштовитих, храбрих и неконвенционалних решења. Режирао је бројне опере са великим успехом. Публика и критика увек одушевљено прихватају његове представе због евидентних театарских квалитета и модерног редитељског приступа“ (Југословенска енциклопедија музике, Загреб). Др Радослав Лазић пише: „...Јосип Кулунџић, др Бранко Гавела, др Љубиша Хеџел, све до Младена Сабљића, Јована Путника и Ђејана Миладиновића, утемељили су модерни српски оперски театар. Они су поуздано творци музичког српског оперског театра XX века и његове естетике“ (Уметност редитељства, Нови Сад).

ЈЕДРО —

апетанска кућа мојих предака по маџи, на самој обали мора у Боки Которској, још од мог најранијег детињства увек је за мене представљала непресушан извор прича. Ипак, највећи изазов дечачкој машти биле су урамљене слике једрењака чији је капетан и власник био мој чукундеђа Иво Тројановић. На свим тим сликама доминирају једра. Којикогод да их има, а има их много на високим и танким јарболима, сва су раширена и сва су напета да симиће ветра који у њих удара. Чинило ми се одувек као да те белине обремењене ветром само чекају погодан тренутак да се откину од конопца који их сапињу како би се придружиле облацима. А замишљао сам како су ноћу та једра потпуно без снаге, попут опуштених крила какве уморне џиновске птице. Малтене сам могао да чујем лако испрекидано струјање ноћног поветараца који приметно покреће наборе једара стварајући илузију њеџије скривене присуности и уносечи ћекакво дискретно осећање нелагодности пред њечим невидљивим и непрпознатљивим. То лагано лељујање на бораних једара, уз тихи звук сударања металних вођица наједном би постајало шкрипање ћекаквих вратница, ћекакве капије која позива у прошле, садашње, будуће, паралелне или, можда, ванвременске токове самог времена. Из те дечачке зебње да може неко или њешто да отуда ступи пред мене, враћао сам се сигурној светlosti јутра, а беле набрекле облине биле су опет спремне да се вину у небеске пловнице. Тај призор заслепљујуће белине у којој се назиру две силуете био је и први призор који ми се указао при слушању завршних тактова Вагнерове опере *Летећи Холандјанин*. Пожелео сам да и публика у том тренутку види на сцени огромно бело једро које се, израњајући из дубина, подиже увис обасјано заслепљујуће белим светлом. Испред тог џинов-

SAIL – GATE OF TIME

The old captains' house on the very seashore in Boka Kotorska, where my maternal ancestors used to live, has always been an endless source of stories for me, ever since my early childhood. However, the greatest challenge to a boy's imagination were the framed pictures of sailboats dominated by giant sails, full with wind, as if waiting for a suitable moment to take off to the sky with clouds. They resembled gates that invite to past, present, future, parallel or, maybe, timeless periods of time itself.

The vision of blinding whiteness where one can catch a glimpse of two silhouettes came into my mind when listening to the closing lines of Wagner's opera *The Flying Dutchman*. I wanted the audience to see the immense sail, which comes up from ocean depths and rises in the air lit with blinding white light, and the two purified souls who find each other to stay together for all times in front of that giant sail, which covers all possible realities. Then, everything falls into darkness. This is how I offered the two themes of visual motifs I designed and developed for the production – the motif of wandering (a sail) and the motif of catharsis (bridal veil). Hell's fire disappears in front of the blinding whiteness and the black veils of sorrow blend into the whiteness of a loyal bride. Silhouette of a ship with torn sails emerges and becomes larger and larger through the image of stormy and fiery sea. At the apex of sound tension, silhouette of the ship is replaced by a giant silhouette of the Dutchman. For one moment, we can see both the Dutchman in reality and his wondering spirit in flames. There are also the shadows of his former brides to be, who remained unwed (the occult meaning of number six only emphasises the meaning of their presence on stage) all in black, with unlit wedding candles in hands.

In the second act, while waiting for their seamen, a group of young women devotedly spins yarn, the other group mends fabric and the third group lifts and rearranges white fabric that resembles clouds, sea waves, and endless ocean voyages...

Wagner gives a suggestion that defies logic, "On the wall in the depths of the stage, there is a portrait of a man of pale complexion with a black beard and a black cloak over his shoulders..." No sailor (and all of them are superstitious) would ever put up a portrait of somebody they do not know in their house, especially if that is a portrait of a person who obviously brings bad luck. For that reason, my Senta is obsessed with reading a book in which, amongst other things, there is a legend about the Flying Dutchman, illustrated with his portrait. The portrait of a pale man in black captivates Senta. She tells the story about him over the flickering candle light to terrified and superstitious girls. However, by saying the magic word "Yoho-hoel!", Senta unwillingly, as if with a mantra, opens a time portal and we can see "brides to be in black", coming from some ancient

КАПИЈА ВРЕМЕНА

abyss of hell, and bridesmaids who live their lives in reality. Senta seems to exist in both parallel realities. She is the only one who can perceive both groups of women, they cannot see each other; so, she thanks the bridesmaids for the flowers and takes the wedding gown from "brides in black".

But, when the gate of time opens in the third act during the sailors' drinking party, chaos must prevail. Therefore, after the doomed ship's crew appears on the stage, the time starts running in accordance to their reality, and when they start walking on stage, the time of the living visibly slows down and their movements and gestures are in slow motion: everybody who sees the notorious ship and its crew has to die! The doomed sailors put their huge fishing net over the living sailors and, like fishermen of human souls, take them into the depths of hell. Everything that exists disappears under the immense sail that comes up from the floor and, with its whiteness and purity, covers sorrow, fear, love, hope, joy. The audience presumes that the two purified souls have united on the other side of the gate of time. The two themes of visual motifs have been closed. This is how a punishing sail becomes a cloud of hope and redemption; this is how the two silhouettes become a symbol of eternity.

When this version of The Flying Dutchman ends, we may think of one of Wagner's leading motifs, according to our inclination and the situation, when we find ourselves entering a magic world by passing through a gate of time, just as we do when we pass the theatre portal, without even being aware of that.

DEJAN MILADINOVIC
taken from his essay of the same title,
published in:
Collection of Essays WAGNER'S ESSAY ON OPERA AND DRAMA TODAY
Matica Srpska, Novi Sad, 2007

PRESS CUT

THE FLYING DUTCHMAN

"... Director-designer Dejan Miladinovic successfully stripped away the excessive stage machinery common to this work. Employing only a steeply raked stage, sails, rope rigging and minimal props to detail specific scenes, he concentrated instead on the innate drama of the characters. There were some excellent visual effects - images of the Dutchman silhouetted against his sails, or the glitter of his heaping treasure chest dancing before Daland's eyes - all deftly used to serve the drama rather than compete with it..."

Opera News, New York, August, 1998

ског једра које је прекрило сваку могућу реалност, две прочишћене душе проналазе једна другу да би остале коначно и заувек сједињене. Мушки силуета нули свој отворени длан, силуета жене прекривене невестинским веом спушта своју шаку у његов длан. А онда све утоне у мрак. Тако је, заиста, и изгледала та завршна сцена у свакој од три америчке премијере *Летећег Холанђанина* у мојој режији, којој је и за укупан концепт и за изглед сценографије почетно исходиште био баш тај призор. Надаље, поред метафоричности коју носи завршни визуелни утисак представе *Летећи Холанђанин*, моје решење ће завршне слике директно кореспондира и са Вагнеровом последњом сценском индикацијом која гласи: „Попадо се из воде уздиже све више и више степеновити гребен који се неприметно претвара у облак...“ Чиновско једро, због белине и због непрестаног покрета набора који као да му мењају облик, аналогно је метафори облака. Наравно, Сента и Холанђанин у мојој представи нису у загрљају, нити Сента очима и руком показује пут неба, како даље сугерира Вагнер у својој индикацији. Тако се, наиме, сценски размишљају у романтичарском театру 19. века, чија ограничења Вагнерова сценска машта није могла да прекорачи, али их је његов музички геније потпуно преузимајући неомеђен простор стварању музичког театра будућих времена. Зато сам редитељским концептом понудио затварање два круга визуелних мотива које сам започео и развијао током представе — мотив лутања (једро) и мотив прочишћења (невестински вео). На тај начин плавији језици пакла нестaju пред заслепљујућом белином, а црни веови туге утапају се у белину одане невесте. Тако једро казне постаје облак наде и искупљења, тако две силуете постају симбол постојаности. Тако се, гледајући и у потоње Вагнерово стварању, затвара прстен времена и црни Алберих постаје бели Алберих!

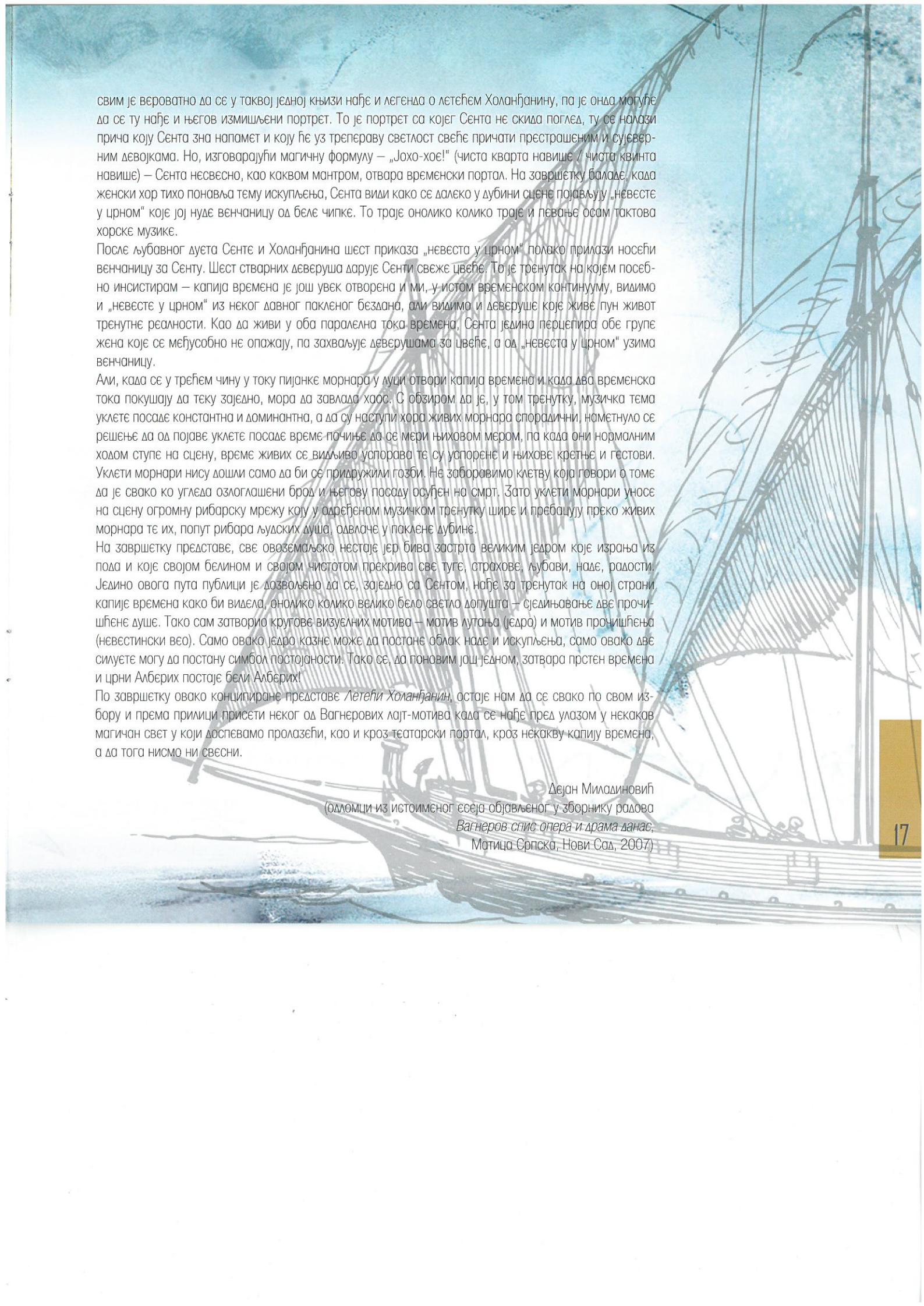
Резултат су режија и сценографија за представу *Летећи Холанђанин* о

којој је свједочанство критичара следеће: „...Редитељ-сценограф Ђејан Миладиновић успешно је уклонио сву претерану сценску машинерију уобичајену за ово дело. Употребљавајући само веома стрму косину, једра, бродске конопе и минималну реквизиту како би дјетаљем означио специфичну сцену, он се усредсредио на унутрашњу драму ликова. Било је ту много изванредних визуелних ефеката – слика Холанђанинове силуете на једрима или блескање драгоцености из препуног ковчега пред Даландовим очима – све вешто употребљено да се не такмичи са драмом већ да јој служи ...“ (Опера Њуз, Њујорк) Када се пред завршетак песмице пијаног крманоша зачује познати мотив казне и већег лутања који као да назначује приближавање неке ванвременске капије, целокупно једро полако обузимају јарко црвени палацови језици паклена ватре. Кроз то олујно ватрено море пробија се и постаје све већа силуета брода поцеланих једара. На врхунцу звучне напетости силуету брода смењује циновска силуета Холанђанина. Једро ту постаје и метафорична визуелна надградња, тако да се у једном моменту виде и Холанђанин у реалности и његов лутајући дух обавијен пламеновима. Тако се истиче и део приче да сваки пут када нека могућа нјевеста изневери своје обећање да ће поћи са Холанђанином, она бива кажњена смрђу због нјеверства. То редитељи обично остављају као сценски неакцентованi детаљ који остаје присутан и мало препознатљив само у певаном тексту. Тако се, нажалост, пропушта прилика да се истакне умногостручење Холанђаниновог испаштања греха и да се укаже на предисторију Сентине појаве и тако истакне њена јединственост у постојаности љубави према Холанђанину. Зато сам одлучио да се на сцени морају појавити и претходне Холанђанинове несуђене нјевесте. Окупно значење броја шест само подвлачи значај њиховог сценског присуства. Дакле, појављују се сенке шест нјевеста прекривених нјевестинским вејовима које држе угашене свеће за венчање у рукама. Касније, када се појаве на сцени, оне су све у црном – црн чипкан вео, црне рукавице, свеће оперважене црним цвејтовима.

Мотив једра протеже се и кроз други чин. Док једна група дјевојака предано обрће преслице, друга крпи, а трећа група подиже и растреса бела платна која подсећају на облаке, на таласање мора, или и на бескрајна лутања воденим пространствима. Лутања Одисеја, Викинга и савремених истраживача, које увек нека Пенелопа или нека Алета или нека Сента стрпљиво ишчекује док пређе, крпи, тка. Ишчекивање пуно наде и стрећње, било у куби, било на морској обали. Ишчекивање каткад награђено радошћу, или много пута завршено јецајима и црним марамама.

Једни елемент Вагнерове приче који се противи свакој врсти логике, и приповедачкој и драматуршкој и сценској, па и исткуственој, налази се у индикацији на почетку другог чина: „...на зидовима су слике бродова, мапе, итд. На зиду у дубини сцене виси портрет човека бледа лица, црне браде, огрнутог црним огратчам...“ Нажалост, ту индикацију редитељи дословно поштују. Међутим, у капетанској куби, поред слика бродова и мапа, могу се још само налазити портрети самог капетана и његове уже породице. Никада, апсолутно никада, ни у једној капетанској куби не би се налазио портрет било каквог незнанца, а поготову не портрет лика из мрачне легенде која опомиње да сваки сусрет са њим и његовим бродом доноси пропаст и броду и посади која га види. Ни један сујеверни поморац (а сви су сујеверни) не би тај портрет ни за тренутак држао на зиду у куби, због зле коби коју портрет носи собом. Стога сам се определио да је Сента опседнута читањем књиге у којој се, између осталих, налази и легенда о летећем Холанђанину.

Свака таква књига, а држао сам их неколико десетина у својим рукама, поред штампаног текста била је пуна веома упечатљивих цртежа, на пример легендарног вртлога Мајлstrom, циновске хоботнице која цео једрењак повлачи у ненизмерене дубине, сирена испред којих су гомиле људских костију. Са

Свим је вејроватно да се у таквој једној књизи нађе и легенда о летећем Холанђанину, па је онда могуће да се ту нађе и његов измишљени портрет. То је портрет са којег Сента не скида поглед, ту се налази прича коју Сента зна напамет и коју ће уз трепераву светлост свеће причати престрашеним и сујеверним дјевојкама. Но, изговарајући магичну формулу – „Јохо-хое!“ (чиста квартна навише / чиста квина навише) – Сента несвесно, као каквом мантром, отвара временски портал. На завршетку баладе, када жениски хор тихо понавља тему искупљења, Сента вили како се доле у дубини сцена појављују „невесте у црном“ које јој нуде венчаницу од беле чипке. То траје онолико колико траје и певање осам тактова хорске музике.

После љубавног дујета Сенте и Холанђанина шест приказа „невеста у црном“ полако прилази носећи венчаницу за Сенту. Шест стварних дјевојуша дарује Сенти свеже цвеће. То је тренутак на којем посебно инсистирам – капија времена је још увек отворена и ми, у истом временском континууму, видимо и „невесте у црном“ из неког давног пакленог бездана, али видимо и дјевојуше које живе пун живот тренутне реалности. Као да живи у оба паралелна тока времена, Сента једина перцепира обе групе жена које се међусобно не опажају, па захваљује дјевојушама за цвеће, а од „невеста у црном“ узима венчаницу.

Али, када се у трећем чину у току пијанке морнара у музи отвори капија времена и када два временска тока покушају да теку заједно, мора да завлада хаос. С обзиром да је, у том тренутку, музичка тема укљете посаде константна и доминантна, а да су наступи хора живих морнара спородични, наметнуло се решење да од појаве укљете посаде време почине да се мери њиховом мером, па када они нормалним ходом ступе на сцену, време живих се виљиво успорава те су успорење и њихове кретње и гестови. Укљети морнари нису дошли само да би се придружили гозби. Не заборавимо клетву која говори о томе да је свако ко угледа озлоглашени брод и његову посаду осуђен на смрт. Зато укљети морнари уносе на сцену огромну рибарску мрежу коју у одређеном музичком тренутку шире и пребацују преко живих морнара те их, попут рибара људских душа, одвлаче у паклене дубине.

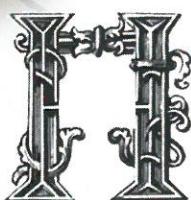
На завршетку представе, све овогемаљско нестаје јер бива застрто великом једром које израња из пода и које својом белином и својом чистотом прекрива све туге, страхове, љубави, наде, радости. Једино овога пута публици је дозвољено да се, заједно са Сентом, нађе за тренутак на оној страни капије времена како би видела, онолико колико велико бело светло допушта – сјединавање две прочишћене душе. Тако сам затворио кругове визујелих мотива – мотив лутања (једро) и мотив прочишћења (невестински вео). Само овако једро када може да постане облак наде и искупљења, само овако две сиљује могу да постану симбол постојаности. Тако се, да поновим још једном, затвара прстен времена и црни Алберих постаје бели Алберих!

По завршетку овако конципиране представе *Летећи Холанђанин*, остаје нам да се свако по свом избору и према принципи присети неког од Вагнерових лајт-мотива када се нађе пред улазом у некаков магичан свет у који доспевамо пролазећи, као и кроз театарски портал, кроз некакву капију времена, а да тога нисмо ни свесни.

Дејан Миладиновић
(одломци из истоименог есеја објављеног у зборнику родова
Вагнеров спис опере и драма данас,
Матица Српска, Нови Сад, 2007)

ВАГНЕР НА СЦЕНИ

ре точно два века, 1813, у Европи су рођена два музичка генија – Бузепе Верди и Рихард Вагнер, без којих се оперска уметност данас не би могла замислити. Ова чинjenица неминовно наводи на поређење: иста година рођења, иста професија, исто уметничко опредељење... а тако различити ствараоци! Иако је одавно усвојено да о укусима не треба расправљати, неминовно је констатовата да је београдска оперска публика одмах бејзусловно прихватила и заловела првог, а све до данас остала прилично резервисана према стваралаштву потоњег. Наравно, ово је закључак који проистиче из статистика – а њима се уметност не мери. Критика, музички стручњаци и онај део публике флексибилнијег укуса, увек су се радовали појави Вагнерових дела на репертоару наше Опere.

Према истраживањима Слободана Туракова, Вагнерове ноте су се са сцене Народног позоришта први пут чуле на концерту уприличеном поводом прославе празника Цвети, 7. априла 1873, када је један ученик београдске Гимназије отпевао арију из опере *Лоенгрин*. Послед овога, фрагменти из Вагнерових опера се све чешће изводе на концертима, али, по ондашњем обичају, и између чинова на представама.

Прво дело немачког мајстора изведено на нашој сцени, била је романтична опера у три чина *Холанђанин луталица*, 6. новембра 1923. Што се осталих Вагнерових опера тиче, на репертоару Народног позоришта *Лоенгрин* је имао праизведбу 24. јуна 1926. Певан је превод Петра Коњовића, дириговао је провеђени „вагнеријанац“ Брзозшек, редитељ је био др Бранко Гавела, сценограф Владимир Загородњук, а главне улоге су тумачили Ксенија Роговска (Елза), Јевгенија Ваљани (Ортруда) и Лав Зиновијев који је за свог *Лоенгрину* добио лоше оцене. Стога је у следећој поставки, која је уследила после свега три године, 20. новем-

Wagner's Operas in the National Theatre

In 1813, exactly two centuries ago, two music geniuses were born in Europe – Giuseppe Verdi and Richard Wagner, without whom we could not imagine the world of opera today. This imminently leads to comparison between the two: the same year of birth, same profession, same orientation... and such different authors! Although it was said long time ago that in matters of taste there can be no disputes, we have to state that the Belgrade opera audiences have immediately appreciated and favoured the first one and remained, to this day, quite reserved to the latter. Of course, this conclusion is drawn from statistics – and art cannot be measured by the statistics. The review, music experts and the part of audience with more flexible taste have always been looking forward to Wagner's pieces on the Opera repertoire.

THE FLYING DUTCHMAN (translated by Milan Dimović):

6th November 1923 – conductor Ivan Brezovšek, stage director Teofan Pavlović;

6th May 1938 – conductor Ivan Brezovšek, stage director Dr. Erih Hecel; 15th May 1954 – conductor Krešimir Baranović, stage director Josip Kulundžić;

4th December 1958 – conductor Krešimir Baranović, stage director Josip Kulundžić; 1st April 1963 – conductor Borislav Paščan, stage director Josip Kulundžić.

LOHENGRIN (translated by Petar Konjović)

24th June 1926 – conductor Ivan Brezovšek, stage director Dr. Branko Gavela;

20th November 1930 – conductor Ivan Brezovšek, stage director Zdenko Krnlić;

11th October 1976 – conductor Oskar Danon, stage director Mladen Sabljić.

TANNHAUSER (translated by Miloje Milojević)

16th November 1934 – conductor Ivan Brezovšek, stage director Dr. Erih Hecel;

26th September 1964 – conductor and stage director Oskar Danon. Jelica Stevanović

НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

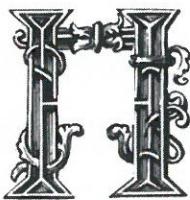
бра 1930. у режији Зденка Книтла, у насловној улози наступио ћемачки тенор Ерик Јандерлајн. Упркос веома добрим критикама и та представа је одиграна свега два пута. Последњи пут, овај наслов се на нашем репертоару појавио 11. октобра 1976, под диригентском палицом маестра Оскара Данона, у режији Младена Сабљића, сценографији Петра Пашића и костимима Љиљане Драговић. Па ипак, и ова, до сада последња појава Вагнерова на нашој сцени је била кратког даха, представа је играна само те сезоне, укупно шест пута. Вагнеров *Танхојзер* је имао две премијере, у преводу Милоја Милојевића: 16. новембра 1934. у режији Ериха Хецела, са Брезовшком за диригентским пултом и 26. септембра 1964, када је Оскар Данон био и диригент и редитељ. У првој поставци главну мушку улогу је (на ћемачком) тумачио Марио Шименц, Бахија Нури-Хаџић је била Елизабета, Милорад Јовановић – Херман а Рудолф Јртл је наступио као Волфрам. Међуратна поставка је прављена са много амбиција и начињен је спектакл који је критика волела, али очигледно и публика, јер је до последњег извођења, 21. јануара 1938. доживела чак 17 извођења. У Даноновој поставци, ова опера је претрпела драстична скраћења – уместо четири, трајала је три сата, што је критика поздравила. Представа је одиграна седам пута.

Јелица Стевановић

Скице сценографије за Холанђанина луталију, 1943. (представа није изведена)

ХОЛАНДАНИН ДЕВЕТ ДЕСЕНИЈА НА НАШОЈ СЦЕНИ

Рво цело дело Рихарда Вагнера изведено на нашој сцени је била његова рана романтична опера у три чина *Холанђанин луталица*, чија премијера је била 6. новембра 1923. Вагнеров либрето је певан у преводу Милана Димовића, представу је дириговао Иван Брзозовшк, режирао Теофан Павловски, а сценограф је био Владимир Загородњук. На почетку пете сезоне од званичног оснивања Опере, ова премијера је очекивана као важан уметнички догађај, др Милоје Милојевић је пре премијере одржао предавање о композитору и овом његовом делу, на којем је „музичке илустрације“ на клавиру изводио Брзозовшк, а штампа је најављивала: „Најзад, дошао је Вагнер. Не још онај из Нибелунга, егзалистристи властодржац музике, револуционар форме и оперског стила, него први, романтични, младалачки... Управа Опре је сматрала да је потребан поступни вагнеризам, никако наглаши и несхватајиви...“ И критика је представу топло дочекала, нарочито истичући домет оркестра и диригента, као и хорова који су били „живи у ритму и боји“. Режији је замјерено да је масе поставила шаблонски, ближе традиционалној оперској поставци него музичкој драми која је својствена Вагнеру, сценографија и костими су „успеши по тону и одишу стилом“. У насловној улози, „импресивни“ Ђорђиј Јурењев је „силином свога баритона“ очарао критику, улога Сенте очигледно није одговарала Јелисавети Поповој, док се „савесно стилизована“ интерпретација Светозара Писаревића у улози Даланда критици допала. Улогу Ерика је на премијери тумачио Јосип Ријавец који је „вокално био на свом месту али би требало да је мушкији, не слабић и мекушац“, Јевгенија Пинтеровић је била Мери, а Милорад Милутиновић је тумачио Крманоша. Упркос веома добрим критикама и чињеници да је током прве сезоне одиграна девет пута, представа се после још четири репризе у следећој сезони, угасила.

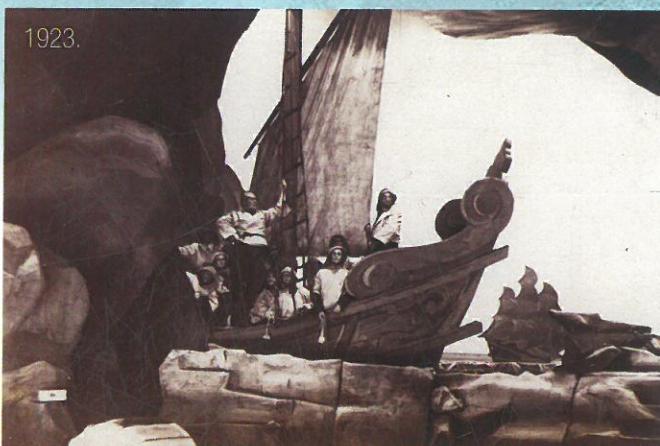
THE DUTCHMAN NINE DECADES ON OUR STAGE

The first performance of a whole opera piece by Richard Wagner on our stage was a romantic opera in three acts *The Flying Dutchman*, which premiered on 6th November 1923. Wagner's libretto was translated by Milan Dimović, the performance was conducted by Ivan Brezovšek, directed by Teofan Pavlovska and the set was designed by Vladimir Zagorodnjuk. The premiere was considered an important artistic event at the beginning of the Opera House's fifth season. Prior to the premiere, Dr. Miloje Milojević gave a lecture about the composer and the opera. Despite of favourable reviews that appreciated the Orchestra's and Maestro Brezovšek's accomplishments and the fact that it was performed nine times during its first season, the production ended after another four performances in the second season.

The following premiere of *The Dutchman* took place on 6th May 1938. Brezovšek also conducted, while Dr. Erih Hecel directed and Stanislav Beložanski designed the set for this production. Similarly to the first production, critics comments referred to directing that did not give sufficient attention to drama and psychology of characters. They also criticized the inadequate set design (only one ship was showed, while the second one could only be presumed to exist, it was painted in the background and the sea could not be seen at all...) with a clear suggestion that the fault lies with limited technical conditions. However, the décor was assessed to be "very picturesque and successful".

The first Wagner's piece in the after the war repertoire was again *The Flying Dutchman*. The premiere took place on 5th May 1954; it was conducted by Krešimir Baranović, Josip Kulundžić was the stage director, Stanislav Beložanski designed the set, Milica Babić designed the costumes and Milan Bajšanski rehearsed the choirs (the Army Choir participated in the performance). "We have made a decision to produce *The Flying Dutchman* based on the fact that we now possess a proper ensemble of soloists and a superb choir (...) which was confirmed by critics abroad, especially after our last tour to Switzerland", said Oskar Danon, Artistic Director of the Opera Company at the time. Despite of having a great cast, the production had only three performances; however, on 4th December 1958, *The Dutchman* was revived and – performed only twice. 150th anniversary of Wagner's birth was celebrated with another revival of Kulundžić's production of *The Flying Dutchman* with the same set design and costumes, but this time under the baton of Maestro Borislav Paščan, on 1st April 1963. This time as well, the production was performed only twice.

Jelica Stevanović

Нову премијеру *Холанђанин* је имао већ 6. маја 1938, опет под музичким вођством Брезовшека, сада у режији др Ериха Хецела и сценографији Станислава Белојанског. И овог пута критика упућује највеће замерке режији која није довољно пажње посветила драмским односима и психологији ликова, те недовећатној сценографској концепцији (реално је приказан само један брод док се други тек назире, насликан, у позадини, море се не види уопште...) уз јасну импликацију да су за ово највише криви ограничавајући технички услови. Ипак, декор је био „врло сликовит, успео“. Милан Пихлер је у насловној улози испунио очекивања. Био је „гласовно звучан и топал, фино изнијансиран, глумачки једноставан, или у целини добар“ и веома „сугестиван“. О остварењу Љубице Љубићић, критика је имала опрећна мишљења – од става да „није успела да дочара карактер и емоцију лика а имала је и лошу дикцију, до оцене да је била „светла тачка представе, једина вагнерска певачица у нашој куби“, те да је у улози Сенте била „осећајна и врло пријатна у пиано и мецофортне мјестима“. Јарко Цвејић је у улози Даланда био „гласовно звонак и свеж, зрео глумац и мајстор дикције“, гостујући тенор Крста Ивић је као Ерик био „гласовно врло звучан и продоран, херојски распеван, глумачки могућ“. Манојловићка је своју Мери „добро дала“, била је „свежа и топла у гласу, глумачки врло проживљена“.

Холанђанин је најављиван и у окупационој 1942/43. сезони, на стогодишњицу светске праизведбе, па поново у 1943/44, али до премијере није дошло. И на послератном репертоару Опere, прво Вагнерово дело је овај рани наслов: премијера била 5. маја 1954, дириговао је Крэшимир Барановић, редитељ је био Јосип Кујунџић, сценограф Станислав Беложански, а костимограф Милица Бабић, хорове је спремио Милан Бајшански (у представи је учествовао и мушки хор ЈНА). Улогу Холанђанина су спремали Никола Цвејић и Јован Глигоријевић, улогу Сенте првакиња загребачке Опere Марија Подвинец и наша Злата Би-

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

У БЕОГРАДУ

1923

Вечерња представа

У Новој Згради

У уторак, 6 новембра

Први пут

ХОЛАНЂАНИН ЛУТАЛИЦА

Романтична опера у три чина. Превод *Мил. Димитријевић*

Музика и текст од *Рихарда Вагнер*.

Директор г. *И. Брезовић*:

Редитељ *Т. Павловски*

ЛИЦА:

Дланда, норвешки мореплавац
Сента, његова ћиња
Ерик, ловац
Мери, Даландова домаћица
Кримониј
Холанђанин

г. Писаревић
г-да Поповић
г. Ријасеек
г-да Пинтеровић
г. Милутиновић
г. Јуремаев

Норвешки жорари, жорари Холанђана, девојке.

Дограђа се на обале Норвешке.

Декори и костими од г. *Загорђињука*.

Цена места:

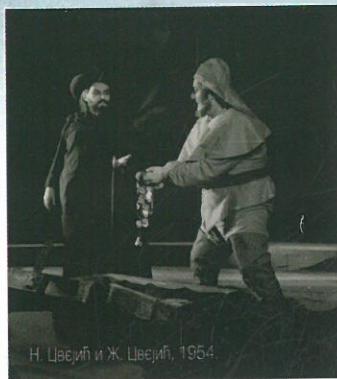
У партеру: Ложе 350 дин. Фотеле I ред 70. Фотеле II ред 65 дин. Седишта 55 динара.
I галерија: Ложе 350 дин. Фотеле у балк. 90. Фотеле I ред 90. Фотеле II ред 55 дин.
II галерија: Ложе 225 дин. Фотеле у балк. 50. Седишта I ред 40. Седишта II ред 27 дин.
III галерија: Балкон 27 дин. Седишта 18 дин. Стјене 12 дин. — Задма Галерија 12 дин.

Почетак у $7\frac{1}{2}$ часова у вече

Штампарија „Гувернант“ М. Поповић и М. Максимовић, Босанџијева 3. — Београд

Ј. Пилтеровић као Мери, 1923.

Н. Цвејић и Ж. Цвејић, 1954.

Т. Павловски и С. Писаревић, 1923.

З. Зиковић и Ј. Глигоријевић

пико, улогу Мери – Татјана Сластијенко и Бисерка Цвејић, а Крманоша Стјепан Андрашевић и Никола Јанчић. На премијери је Даланда тумачио Жарко Цвејић, а Ћерик је био Драго Старц. „Ми смо се одлучили на Холанђанина луталицу стога што сад имамо и одговарајући ансамбл солиста и одличан хор (...) што је уосталом подвукла и страна критика, нарочито приликом последњег нашег гостовања у Швајцарској“, објаснио је свој репертоарски потез тадашњи директор Опере, Оскар Данон. Упркос одличној подели, ова поставка је доживела само три извођења, али већ 4. децембра 1958. Холанђанин је „обновљен као премијера“ поново на репертоару. Уз познату мушку поделу (Цвејић, Старц, Јанчић и Глигоријевић), у женским улогама су Валерија Хејбалова (Сенте) и Бурђевка Чакаревић (Мери). Упркос овом освежењу, представа је одиграна само два пута.

Обновом Кулунићеве поставке Холанђанина, 1. априла 1963, обележено је 150 година од Вагнеровог рођења. У истом декору и костију, али сада под диригентском полицом Борислава Пашбана, улоге Холанђанина и Сенте поново тумаче Глигоријевић и Хејбалова, Драго Старц је даље Ђерик а Кормилар Андрашевић. Нови у подели су Милица Миладиновић у у洛зи Мери и Борђе Бурђевић као Даланда. Ни овог пута представа није доживела треће извођење.

Јелица Стевановић

1923.

23

СИНОПСИС

I ЧИН

H H

орвешка, 18. век. Снежна олуја одвлачи брод капетана Даланда миљама далеко од његовог дома на обали. Док се небо изненада поново облачи и море постаје немирно, други брод, уклети „Летећи Холанђанин“, долази и укотвује се поред Даландовог брода. Његов капетан излази на обалу жалећи своју судбину. Некада давно се заклео да ће опловити Рт Добре Наде, па макар му за то била потребна и вечношт, а ђаво га држи за реч. Једном у сваких седам година он може да напусти свој брод у потрази за женом која ће га ослободити вечношт лутања, ако му подари верну и потпуну љубав за један дан; пошто се то не може десити, он је осуђен да лута до судњег дана. Он прича Даланду о својој патњи и нуди му награду у злату и драгуљима за преносиште. Затим, откривши да Даланд има младу ћерку, Холанђанин тражи њену руку од оца. Видевши колико је странац богат, Даланд одмах пристане, даје упутство Холанђанину да га следи и запловљава ка својој матичној луци.

II ЧИН

У Даландовој кући његова ћерка Сента сањачки посматра јсне из села како преду и шију једра. Оне задиркују Сенту због њеног удварача, ловца Ерика, али она остаје у својим сновима. Посматрајући портрет капетана „Летећег Холанђанина“ она пева баладу о зачараном капетану. Са жаром се моли да она буде та која ће га спасити укљеће судбине. Ерик улази и, пошто су остали отишли, моли Сенту да се заузме за њега код Даланда. Приметивши њену опчињеност Холанђаниновим портретом, он јој приповеда застрашујући сај у којем је види како отпlovљава

SYNOPSIS

ACT I

Norway, 1700s. An icy storm drives the sea captain Daland's ship miles beyond his home on the coast. As the sky suddenly darkens and the waters again grow rough, another ship, a ghostly schooner, the "Flying Dutchman", arrives and drops anchor next to Daland's. Its captain steps ashore, sparing of his fate. He once swore he would sail around the Cape of Good Hope if it took him forever, and the devil took him at his word. Once every seven years he may leave his ship in search of a woman who will redeem him from his deathless wandering if she gives him faithful, absolute love; failing this, he is condemned to roam the seas until the Day of Judgment. He tells Daland of his plight and offers a reward of gold and jewels for a night's lodging. Then, discovering that Daland has a young daughter, the Dutchman asks for her hand in marriage. Daland, seeing the extent of the stranger's wealth, immediately agrees. Instructing the Dutchman to follow, Daland sets sail for his home port.

ACT II

At Daland's house, his daughter, Senta, dreamily watches village women as they spin and make sails. They tease the girl about her suitor, the huntsman Erik, but she remains in a trance. Staring at a portrait of the captain of the "Flying Dutchman", she sings a ballad about the phantom captain. With burning intensity she prays that she may be the one to save him. Erik enters and, after the others have left, asks Senta to plead his cause with Daland. Noticing her preoccupation with the Dutchman's picture, he relates a frightening dream in which he saw her embrace the Dutchman and sail away in his ship. Senta exclaims that this is her own dream as well, and the despairing Erik rushes away. A moment later, the Dutchman himself stands before the girl. He tells her of his sad lot, and she vows to be faithful to him unto death. Daland blesses the union.

ACT III

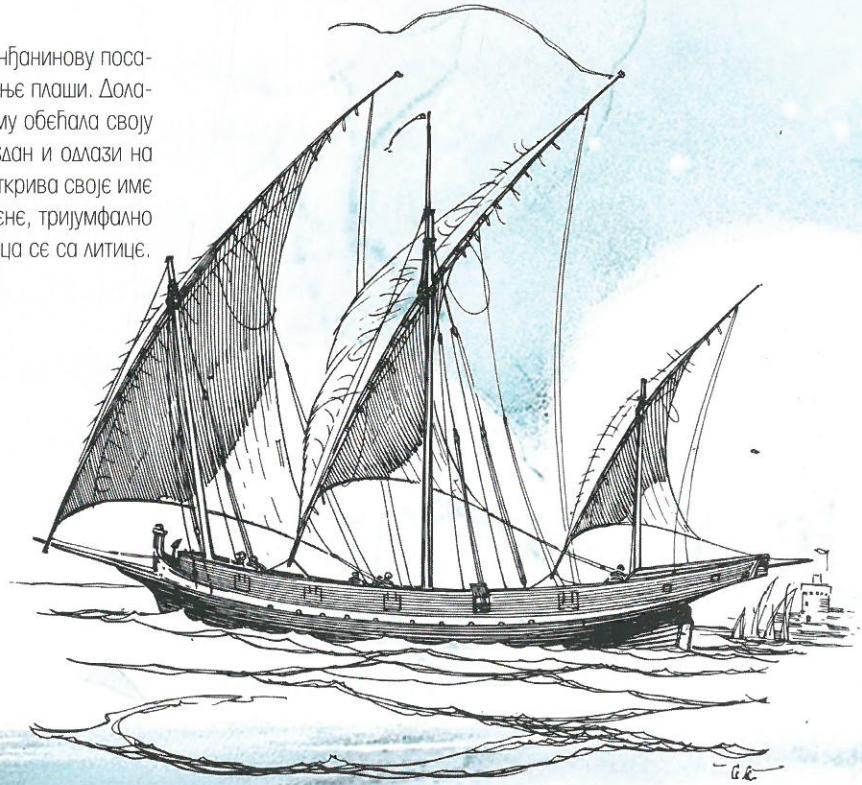
At the harbor, the villagers celebrate the sailors' return. They invite the Dutchman's crew to join them but are frightened away by the ghostly crew's weird chanting. Senta soon rushes in, pursued by Erik, who insists she has pledged her love to him. Overhearing this, the Dutchman believes himself betrayed and jumps aboard his ship. As horrified villagers crowd the shore, he reveals his name and nature and sets sail. Senta runs to the top of a cliff, triumphantly proclaiming herself faithful unto death, and leaps into the sea.

у загрљају Холанђанина. Сента узвикнє да је то и њен сан, а разочарани Јерик одлази. Кратко време после тога, Холанђанин стоји пред дјевојком. Он јој прича о својој тужној судбини и она се заклиње да ће му бити вјерна од смрти. Далана их благослови.

III ЧИН

У луци, сељани славе повратак морнара. Позивају Холанђанинову посаду да им се придржи, али их њихово застрашујуће певање плаши. Додали Сенту за њом Јерик који инсистира да је она већ њему обећала своју љубав. Прислушкујући то, Холанђанин помисли да је издан и одлази на свој брод. Док уплашени сељани стоје на обали, он им открива своје име и судбину, а затим отпловљава. Сента отрчи на врх стене, тријумфално објављујући своју вјерност Холанђанину до смрти и – баца се са литице.

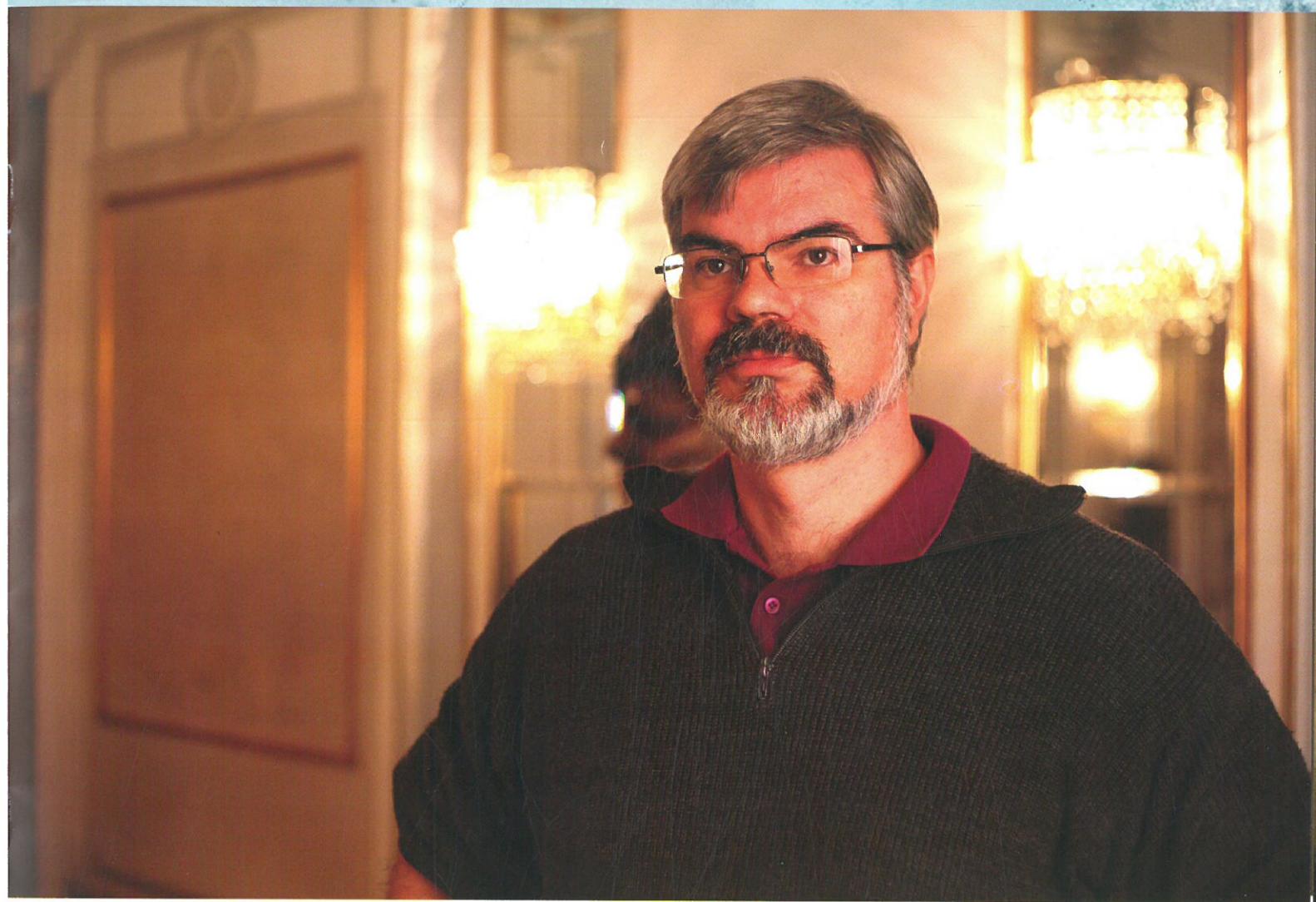
Миодраг Ђ. Јовановић

Ана Рупчић Петровић

Дејан Максимовић

Ненад Јаковљевић

Дубравка Филиповић

Đорђе Ђорђевић

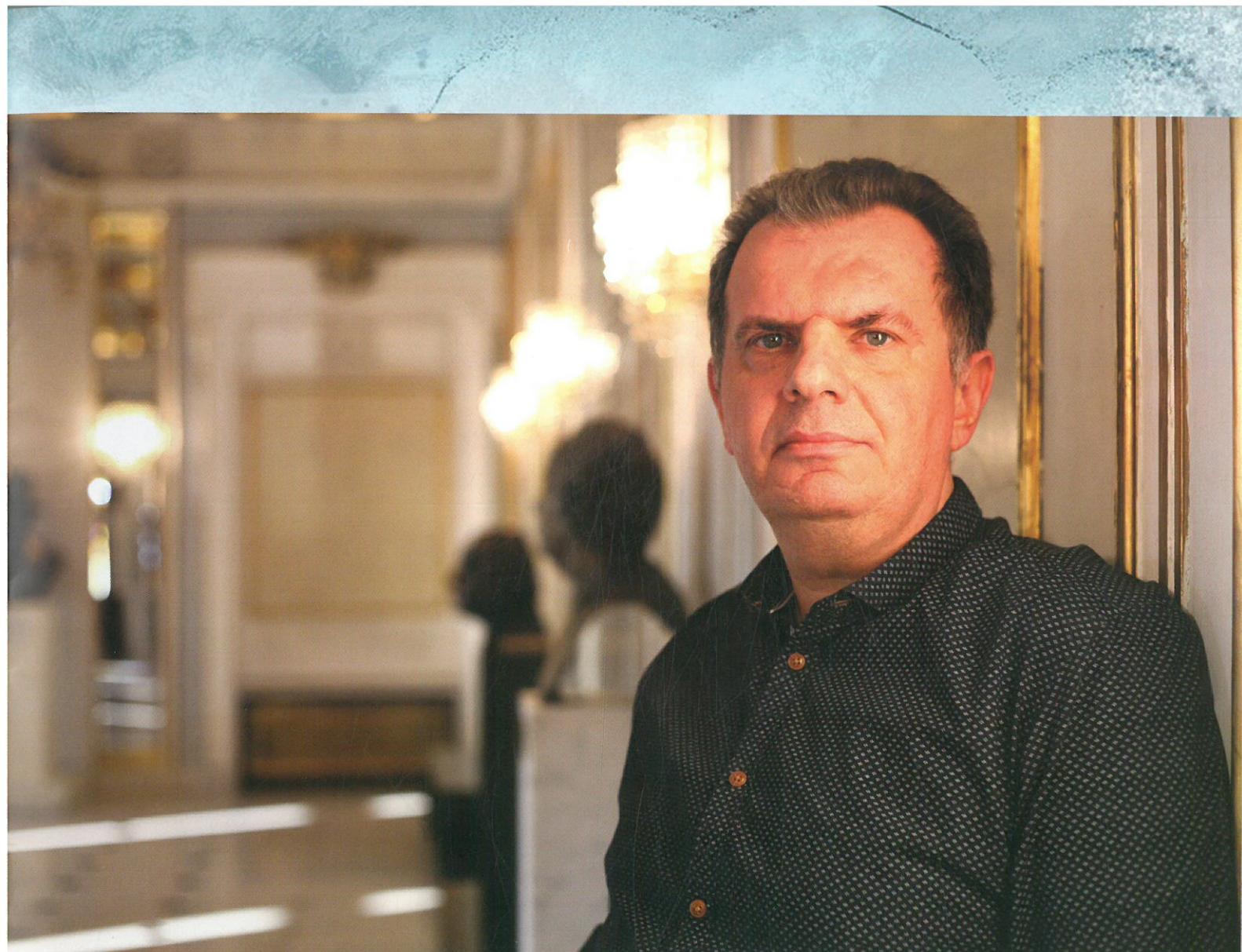
Степан Павлович

Тања Андријић

Слађана Павловић

Јанко Синадиновић

Драгољуб Бајин

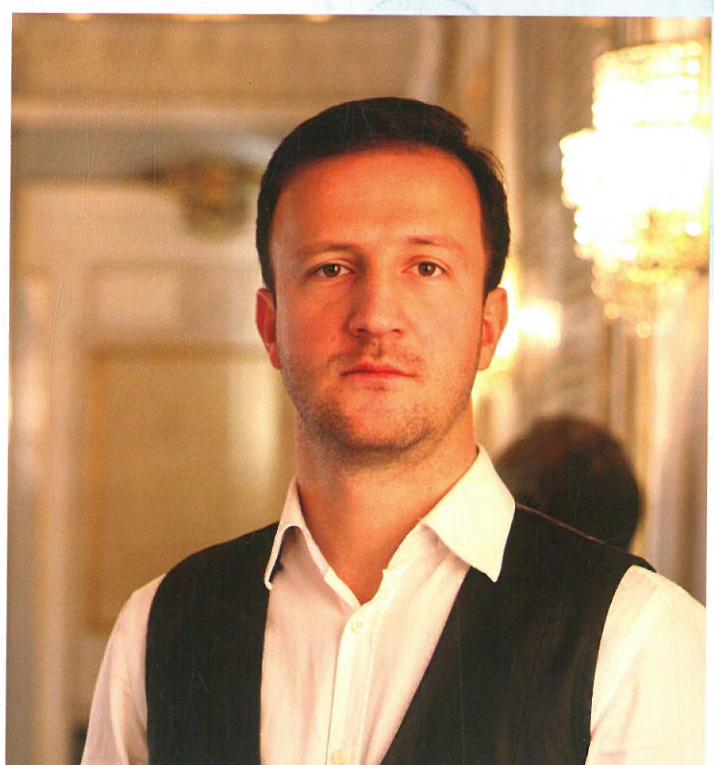
Михаило Шливић

Тамара Никезиб

Данило Стошић

Ненад Чича

Опера

Народног позоришта у Београду

ДИРЕКЦИЈА

Јелена Влаховић
в.д. директора
Ђорђе Павловић
помоћник директора
Маша Милановић-
Минић
организатор
Сњежана Вујасиновић
Ђорђевић
организатор

СТРУЧНИ САРАДНИЦИ

Шеф диригент:
Дејан Савић
Диригенти:
Зорица Митев Војновић
Ана Зорана Брајовић
Ђорђе Станковић
Диригент - руководилац
музичких припрема:
Ђорђе Павловић
Редитељ:
Ивана Драгутиновић-
Маричић
Шеф корепетитора:
Срђан Јараковић
Корепетитори:
Невена Живковић
Нада Матијевић
Иван Јовановић
Глеб Горбунов*
Инспицијенти:
Бранислава Пљаскић
Ана Милићевић
Мирјана Голочевац*
Суфлери:
Силвија Пец
Биљана Манојловић
Музички архивар:
Никола Додер

Нототекари:

Зоран Миловановић

Драган Бенчић

Техничари-манипуланти:

Слободан Коцић

Градимир Стојковић

Александар Наумовић

СОЛИСТИ

Сопрани:

Сања Керкез

Татјана Митић

Светлана Несторов

Софija Пижурица

Иванка Раковић

Крстоношић

Ана Рупчић Петровић

Снежана Савићић

Секулић

Александра Стаменковић

Гарсија

Гордана Томић

Јасмина Трумбеташ

Петровић

Сузана Шуваковић Савић

Биљана Солдо*

Мецосопрани:

Александра Ангелов

Јелена Влаховић

Драгана дел Монако

Жељка Здјелар

Јадранка Јовановић

Наташа Јовић-Тривић

Олга Савовић

Дубравка Филиповић

Тамара Никезић

Љубица Вранеш*

Тенори:

Љубодраг Беговић

Александар Дојковић

Дарко Ђорђевић

Драгослав Илић

Дејан Максимовић

Игор Матвејев

Душан Плазинић

Јанко Синадиновић

Данило Стошић*

Ненад Чича*

Баритони:

Владимир Андрић

Небојша Бабић

Миодраг Д. Јовановић

Бранислав Косанић

Миодраг Матић

Александар Стаматовић

Драгутин Матић

Вук Зекић*

Павле Жарков*

Басови:

Драгољуб Бајић

Свето Кастратовић

Вук Матић

Иван Томашев

Стефан Павловић*

Михаило Шљивић*

Милош Ђуричић*

ОПЕРСКИ СТУДИО

НАРОДНОГ

ПОЗОРИШТА

„БОРИСЛАВ ПОПОВИЋ“

Уметничко руководство

Сузана Шуваковић Савић

Ђорђе Павловић

Ивана Драгутиновић-
Маричић

Andreja Maričić

Организатор

Љиљана Миловановић

ОРКЕСТАР ОПЕРЕ И БАЛЕТА НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

I виолине

Едит Македонска

Весна Јансенс*

(концертмајстори)

Александра Димитријевић

Дина Бобић

(заменици
концертмајстора)

Душица Блаженовић

Ненад Нецић

Милица Радосављевић

Ивана Стаматовић

Јасмина Манигодић

Никола Станковић

Андира Абрамовић

Мирјана Младеновић

Ана Ђокић Брусић

Никола Станојевић

Борис Матејић

II виолине

Снежана Драгићевић
(вођа деонице)

Зоран Костадиновић

Урош Јовић
(заменици вође деонице)

Катарина Прља

Оливера Лончар

Лена Васић

Верица Ракинић

Катарина Томашевић

Младен Дренић

Виоле

Александар Поповић

Мирко Црнојевић
(вође деонице)

Бобан Здравковић
(заменик вође деонице)

Александар

Миладиновић

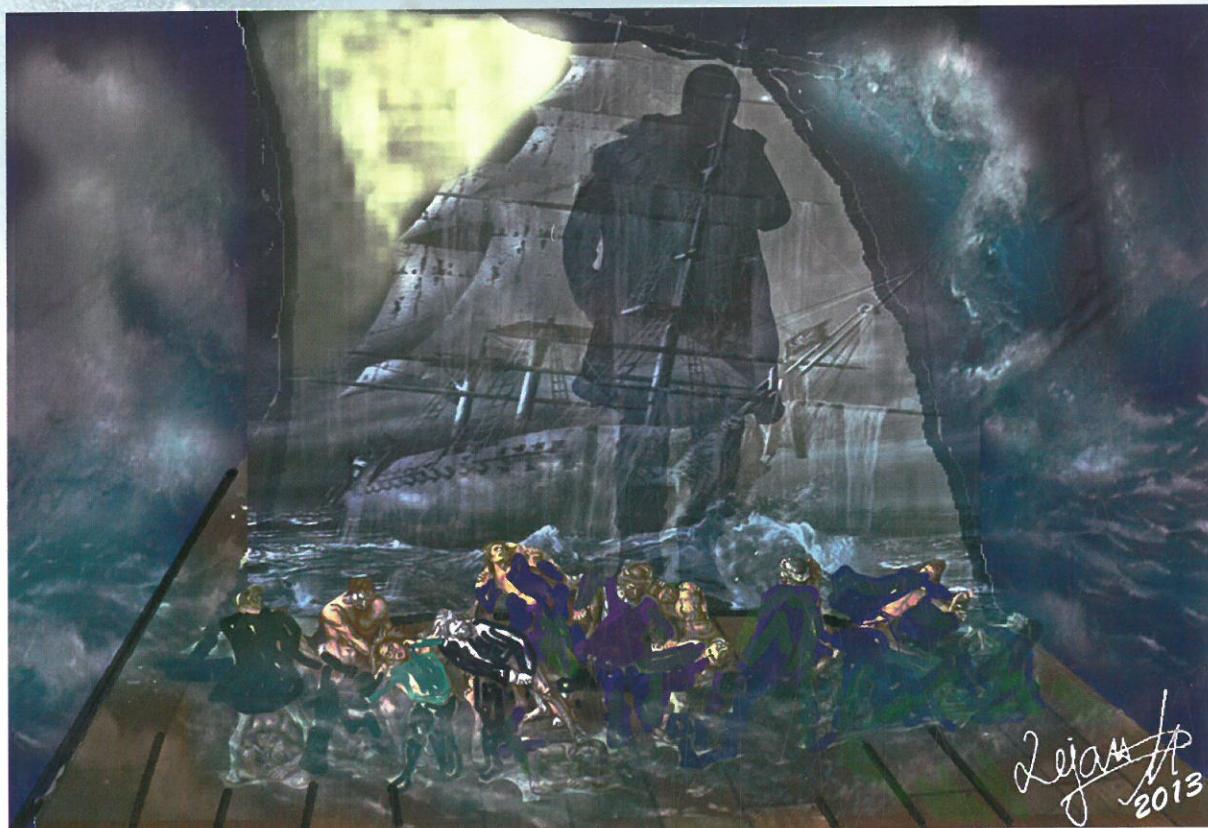
Милица Костандиновић
 Андрија Станојевић
Виолончела
 Синиша Јовановић
 (виолончело соло)
 Владислав Антоновић
 Јасмина Врбанић
 (заменици вође деонице)
 Иван Митић
 Ирина Скориков
 Тијана Ивановић
 Марија Ненадовић*
 Елизабета Варга*
Контрабаси
 Светозар Вујић
 Милош Јевтић
 (вође деонице)
 Милош Пудар
 Mario Belotti
 (заменици вође деонице)
 Владо Радојевић
Харфе
 Горана Ђургус
 Гаљина Квасневски
 Јаковљевић
Флауте
 Вања Ђорђевић I
 Дуња Петрић II
 Ана Богдановић Радић I*
 Тамара Ђурић II
 Ана Поповић (пиколо)
 Јелена Шпановић*
 Милица Здихан*
Обое
 Душко Ненадовић I
 Славко Станковић I
 Марија Лазић II
 Гордан Петровић
 (енглески рог)
Кларинети
 Зоран Весић I
 Милош Драгић I
 Марко Милатовић II
 Иван Стаменковић
 (бас кларинет)
Фаготи
 Милош Николић I
 Предраг Стојковић I

Иван Јотић I*
 Ева Жиговић II
 Ана Ђорђевић
 (контрафагот)
Хорне
 Милош Јовановић I
 Дејан Попин II
 Милош Ђорђевић III*
 Владимир Нанушевски IV
 Никола Краус*
 Милан Роксандић I *
Трубе
 Предраг Нецић I
 Владимир Јовановић I
 Миодраг Матић II
 Срђан Ђаковић III
 Јован Савић IV*
 Ненад Нинковић IV*
Тромбони
 Петар Торбица I
 Игор Илић I
 Жељко Живковић
 (бас тромбон)
 Иван Јовановић*
 Александар Бенчић*
 Иван Платнер*
Туба
 Золтан Лукачевић
Тимпани
 Драган Селаковић
 Милош Весић
Ударачке
 Драшко Јанковић
 Младен Вацојевић
 Радош Ђапин
 Никола Красњук*
 Марко Перић*
 Синиша Јовић*
**ХОР ОПЕРЕ
НАРОДНОГ
ПОЗОРИШТА**
Шеф хора
 Ђорђе Станковић
Корепетитор хора
 Татјана Шчербак-Прећа

Секретар хора
 Живорад Илић
Сопрани
 Мирјана Бегенишић
 Ана Николић
 Викторија Вујовић
 Тамара Дојковић
 Маја Јанушић
 Оливера Крљевић
 Наташа Томић
 Наташа Радовановић
 Сузана Тодоровић
 Драгана Томић
 Биљана Трмчић-
 Стефановић
 Ирена Фирст-Николовски
 Мирела Чубра
 Славенка Прстојевић
 Анђелка Дуњић
 Ивана Живадиновић
 Наташа Кечкић
 Валентина Скориков
 Татјана Ристић
 Наташа Маџаревић-
 Мијаиловић
 Јелена Алексић
 Милена Матић
Алтова
 Јелена Павловић
 Мирјана Дутина
 Зорана Јуришић
 Маја Ристић
 Соња Поповић
 Наташа Дреџун-Филипов
 Маја Пајевић
 Марина Ђорђевић
 Тамара Јовановић
 Зорана Калапиш
 Мирјана Лазић
 Данијела Милошевић
 Ивана Видмар
 Смиљана Станишић
 Јована Цинцар Калиник
 Сандра Продановић
 Масларевић
Тенори
 Борис Бабик
 Зоран Букелић

Милан Вранковић
 Игор Вујашковић
 Илија Николић
 Милан Просен
 Небојша Пуповац
 Ненад Иванковић
 Борис Постовник
 Милан Чивовић
 Милорад Манојловић
 Предраг Рајковић
 Ранко Јовић
 Горан Милошевић
 Иван Дебељак
 Радојко Руменић
Баритони
 Дејан Добросављевић
 Предраг Глигорић
 Слободан Јапунчић
 Иван Круљац
 Мирослав Марковски
 Коста Марушић
 Драган Николић
 Александар Пауновић
 Гаврило Рабреновић
 Драган Удовичић
Басови
 Ђорђе Томић
 Миодраг Говедарица
 Синиша Дутина
 Живорад Илић
 Саша Јаковљевић
 Миодраг Јевтић
 Миливоје Лазић
 Вук Радоњић
 Александар Тасић
 Александар Пантелић

* спољни сарадник

Дејан Миладиновић, скетча сценографије за Летећи Холанђанина

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

792.54.091(497.11)(083.97)

РИХАРД Вагнер: Летећи Холанђанин : опера :
премијера 23. децембра 2013, Народно
позориште у Београду : сезона 2013/14. /
[програм прирешила, programme prepared by
Jelica Stevanović ; аутор фотографија,
photographs by Dušan Šljivić ; превод,
translation Vesna Tomić Већки]. - Београд :
Народно позориште, 2013 (Београд : Scanner
studio). - 36 стр. : фотогр. ; 21 x 21 см

Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Тираж
600.

ISBN 978-86-84897-58-1

а) Вагнер, Рихард (1813-1883) - "Летећи
Холанђанин" - Сценско извођење - Програми
COBISS.SR-ID 203593484

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У БЕОГРАДУ
PUBLISHING DEPARTMENT OF THE NATIONAL THEATRE IN BELGRADE

За издавача / For Publisher
DEJAN SAVIĆ

Главни уредник / Editor-in-Chief
JELICA STEVANOVIĆ

Технички уредник / Art Director
JOVAN TARBUK

Графички дизајнер / Graphic Designer
JELENA RATKOVIĆ

Сарадник / Associate
MARIJA MILIĆ, IVANA STOJKOVIĆ

Народно позориште у Београду,
Француска 3, 11000 Београд
The National Theatre of Belgrade,
Francuska 3, Belgrade

В. д. управника / Acting General Manager
DEJAN SAVIĆ

Вд. директора Опere / Acting Head of Opera Dept.
JELENA VLAHOVIĆ

PR менаџер / PR Manager
TATJANA KOSTADINOV

Центrala / Operator (+38111) 3281333
Факс / Fax 2622560

Маркетинг / Marketing 2622180
Билетарница / Tickets 2620946

www.narodnopozirote.rs
opera@narodnopozirote.rs

Програм приредила / Programme prepared by
JELICA STEVANOVIĆ

Дизајн програма и плаката / Design by
JOVAN TARBUK

Аутор фотографија / Photographs by
DUŠAN ŠLJIVIĆ

Коришћен материјал из фондова
МПУС, НБС, НП, и приватних архива

Превод / Translation
VESNA TOMIĆ BEČKI

Лектор и коректор / Proofreader
DRAGAN STEVOVIĆ

Штампа / Printing
SCANNER STUDIO, Beograd
Тираж 600 примерака / Press 600 copies

вечерње
НОВОСТИ

Castrol

JatAirways

mona

Chom

Јапанска амбасада у Србији
The Embassy of Japan in Serbia

telenor fondacija

Holcim
са купцима
зједно

www.narodnopozoriste.rs